

COVID-19'UN ENFLASYONİST ETKİLERİ: KÜRESEL BİR DEĞERLENDİRME

The Inflationary Impact of COVID-19: A Global Perspective

Çağla İZGİ

İnönü Üniversitesi, caglakrmz1@gmail.com, Malatya / Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7291-1602>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1707875>

İzgi, Ç. (2025). COVID-19'un enflasyonist etkileri: Küresel bir değerlendirme, *R&S - Research Studies Anatolia Journal*, 8(3). 372-398.

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 28.05.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.06.2025

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 31.07.2025

ÖZ

Covid-19 pandemisi, dünya genelinde ekonomik dengeleri kökten sarsarak küresel enflasyon oranlarında belirgin artışlara neden olmuştur. Bu çalışma, pandeminin neden olduğu arz ve talep yönlü şokların enflasyon üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir yaklaşımla incelemektedir. Pandemi öncesi küresel enflasyon eğilimleri tarihsel krizlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir; ardından pandemi sürecinde yaşanan tedarik zinciri kırılmaları, tüketici davranışlarındaki değişimler ve genişleyici ekonomi politikalarının enflasyonist etkileri analiz edilmiştir. Ayrıca, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki farklı enflasyon seyirleri karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve merkez bankalarının faiz politikalarının etkileri değerlendirilmiştir. Son olarak, geleceğe yönelik riskler ve fırsatlar bağlamında yapısal reformlar, bölgesel farklılıklar ve merkez bankası bağımsızlığının önemi tartışılmıştır. Çalışma, pandemi kaynaklı enflasyonun yalnızca geçici bir fiyat artışı olmadığını, aynı zamanda küresel ekonomi politikalarında uzun vadeli dönüşümlere yol açtığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Enflasyon, Arz Şoku, Talep Şoku, Küresel Ekonomi

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic has severely disrupted global economic balances, leading to significant increases in inflation rates worldwide. This study examines the inflationary effects of supply and demand shocks caused by the pandemic through a multidimensional lens. Global inflation trends prior to the pandemic are assessed in comparison with historical crises; then, the inflationary consequences of supply chain disruptions, shifts in consumer behavior, and expansionary fiscal and monetary policies are analyzed. Moreover, the divergence in inflation trends between advanced and developing economies is evaluated alongside the impact of central banks' interest rate policies. Lastly, the study discusses future risks and opportunities in the

context of structural reforms, regional disparities, and the importance of central bank independence. The findings suggest that pandemic-induced inflation is not merely a temporary price surge, but a catalyst for long-term changes in global economic governance.

Keywords: Covid-19, Inflation, Supply Shock, Demand Shock, Global Economy

GİRİŞ

Covid-19 pandemisi, 2020 yılında ortaya çıkarak yalnızca küresel sağlık sistemlerini değil, aynı zamanda ekonomik yapıların temel dinamiklerini de derinden etkilemiştir. Özellikle küresel arz ve talep zincirlerinde yarattığı ani ve beklenmedik şoklar, dünya ekonomisinde uzun süredir görülmeyen bir enflasyonist sürecin tetiklenmesine yol açmıştır. Tedarik zinciri kesintileri, emtia fiyatlarındaki artış, genişlemeci mali ve parasal politikalar ile değişen tüketim davranışları bu süreçte enflasyon oranlarını küresel ölçekte yukarı çekmiştir. Bu bağlamda, Covid-19 sadece bir sağlık krizi olmanın ötesine geçerek, makroekonomik istikrarı tehdit eden ve ekonomi politikalarını yeniden şekillendiren bir yapıya bürünmüştür. Bu çalışmada, pandeminin küresel enflasyon üzerindeki etkileri çok boyutlu olarak incelenmekte; arz ve talep yönlü şokların etkileri, ülke örnekleriyle desteklenerek analiz edilmekte ve geleceğe yönelik enflasyon projeksiyonlarına yer verilmektedir. Ayrıca, Covid-19'un yol açtığı ekonomik koşulların, önceki küresel krizlerle karşılaştırılması yapılarak tarihsel bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır.

Bu çalışma, mevcut literatürde sıklıkla pandemi sürecinin ekonomik etkileri ele alınmasına rağmen, enflasyonist etkilerin arz ve talep yönlü şoklar bağlamında bütüncül ve tarihsel karşılaştırmalı bir çerçevede değerlendirilmesine yönelik eksikliğe cevap vermeyi amaçlamaktadır. Özellikle pandeminin yalnızca geçici fiyat dalgalanmaları değil, aynı zamanda yapısal enflasyon dinamikleri üzerindeki etkilerini ortaya koymak, bu alandaki teorik ve ampirik tartışmaları derinleştirecek bir katkı sunmaktadır. Çalışma, gelişmiş ve gelişmekte olan

ekonomilerdeki farklı enflasyon seyrini kıyaslayarak, karar alıcılara politika önerileri sunmakta ve pandemi sonrası dönem için yol gösterici bir perspektif geliştirmeyi hedeflemektedir.

ENFLASYONUN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Enflasyon, genel fiyat seviyesinde sürekli bir artışı ifade eder ve farklı iktisat ekolleri bu olguyu farklı şekillerde açıklamaktadır. Klasik ve neoklasik teoriler, enflasyonun para arzındaki artışla doğrudan ilişkili olduğunu savunurken (Friedman, 1963: 17); Keynesyen yaklaşım, enflasyonu talep fazlası ve maliyet baskılarıyla ilişkilendirir (Keynes, 1936: 102). Monetarist görüşe göre ise enflasyon, uzun vadede parasal bir fenomendir ve kontrol altına alınmasının temel aracı merkez bankası para politikalarıdır (Mishkin, 2007: 501).

Enflasyonun temel türleri arasında talep enflasyonu, maliyet enflasyonu ve yapısal enflasyon yer alır. Talep enflasyonu, toplam talebin arzı aşması durumunda oluşur. Maliyet enflasyonu, özellikle enerji, emek ve hammadde gibi üretim girdilerindeki maliyet artışlarından kaynaklanır. Yapısal enflasyon ise ekonomideki yapısal bozuklukların fiyat artışlarına neden olduğu bir enflasyon türüdür (Blanchard ve Johnson, 2013: 247).

Enflasyonun ölçümünde tüketici fiyat endeksi (TÜFE), üretici fiyat endeksi (ÜFE) ve çekirdek enflasyon gibi göstergeler kullanılır. TÜFE, tüketicilerin belirli bir dönemde satın aldığı mal ve hizmet sepetinin fiyatlarını izleyerek hane halkının karşı karşıya kaldığı yaşam maliyetindeki değişimleri ölçer. ÜFE ise üretim aşamasındaki malların fiyatlarını temel alır ve üretici maliyetlerindeki artışları yansıtarak enflasyonun maliyet kaynaklı bileşenini ortaya koyar. Çekirdek enflasyon ise mevsimsel oynaklığa neden olan enerji ve gıda gibi değişken fiyatları dışarda bırakarak fiyat artışlarının temel eğilimini yansıtmaya çalışır. Bu göstergeler, farklı mal ve hizmet gruplarındaki fiyat değişimlerinin izlenmesine ve politika yapıcıların enflasyonla mücadelede etkili kararlar almasına olanak sağlar (Krugman ve Wells, 2018: 388).

Bu bağlamda, Covid-19 pandemisinin küresel enflasyon üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için, öncelikle salgın öncesindeki küresel enflasyon eğilimlerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

COVID-19 ÖNCESİ KÜRESEL ENFLASYON EĞİLİMLERİ

Küresel enflasyon dinamiklerini anlamak adına tarihsel kriz dönemleri de dikkate alınmalıdır. 20. yüzyıl boyunca yaşanan çeşitli ekonomik şoklar, enflasyon üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Örneğin, 1929 Büyük Buhranı, deflasyonist bir süreç yaratmış ancak ardından gelen toparlanma dönemlerinde fiyat seviyelerinde dalgalanmalara neden olmuştur. 1970'lerde yaşanan Petrol Krizleri ise arz yönlü şoklar nedeniyle stagflasyon olgusunu gündeme getirmiştir. Stagflasyon, aynı anda yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik oranlarının yaşandığı, ekonomik durgunlukla birlikte görülen bir makroekonomik olgudur. Normalde enflasyon ve durgunluk birbirini dışlayan durumlar olarak görülürken, stagflasyon bu ilişkinin bozulduğu bir durumu ifade eder. 1970'lerdeki petrol şokları sonrası gelişmiş ülkelerde gözlenen bu durum, klasik talep enflasyonu ve işsizlik arasındaki ters ilişkiyi tanımlayan Phillips Eğrisi'ni sorgulatmıştır (Samuelson ve Solow, 1960: 192). Bu dönemde özellikle enerji fiyatlarındaki dramatik artışlar, gelişmiş ekonomilerde yüksek enflasyon ve düşük büyüme ile karakterize edilen bir yapıyı beraberinde getirmiştir (Blinder, 1979: 43).

1980'li yıllarda ise ABD Merkez Bankası'nın (Fed) uyguladığı sıkı para politikaları, yüksek enflasyonun düşürülmesinde etkili olmuş ancak kısa vadede resesyona yol açmıştır. 1990'ların sonunda ve 2000'lerin başında ise küresel enflasyon genel olarak kontrol altında tutulabilmiş, merkez bankalarının bağımsızlığı ve enflasyon hedeflemesi gibi politikalar bu süreçte etkili olmuştur (Bernanke vd., 1999: 88).

2000'li yılların başından itibaren gelişmiş ekonomilerde enflasyon oranları genellikle düşük ve istikrarlı seyretmiştir. Örneğin, ABD'de 2010-2019 yılları arasında yıllık enflasyon oranı

ortalama %1.8 civarında gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan ekonomilerde ise enflasyon oranları daha yüksek seviyelerde seyretmiştir.

PANDEMİDE ENFLASYON DİNAMİKLERİ

Covid-19 pandemisi, sadece bir sağlık krizi olmakla kalmamış, aynı zamanda küresel ekonomi üzerinde derin ve çok boyutlu etkiler yaratmıştır. En belirgin etkilerden biri, arz ve talep yönlü şoklar yoluyla fiyat seviyelerinde yaşanan hızlı artıştır. Pandeminin başlangıcında uygulanan karantina önlemleri ve uluslararası ticaretteki kesintiler, üretim zincirlerini sekteye uğratarak; aynı dönemde hükümetlerin devreye soktuğu teşvik paketleri ve tüketici davranışlarındaki değişiklikler talep cephesinde ani dalgalanmalara yol açmıştır.

Bu bölümde, Covid-19 sürecinde enflasyon dinamiklerini belirleyen iki temel faktör olan arz ve talep yönlü şoklar ayrı başlıklar altında incelenecektir. Özellikle üretim ve tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıklar ile tüketici talebindeki kaymaların enflasyon üzerindeki etkileri veri ve örneklerle analiz edilecektir.

Arz Yönlü Şoklar

Covid-19 pandemisi, küresel arz zincirlerinde çok katmanlı kırılmalara neden olmuştur. Salgının başlangıcında Çin’de başlayan üretim duruşları, kısa sürede dünya genelinde otomotivden elektroniğe, gıda sektöründen tekstile kadar birçok endüstriyi doğrudan etkilemiştir. Karantina önlemleri, iş gücü kısıtları ve ulaşım sektöründeki aksaklıklar üretim hacminde ciddi azalışlara sebep olmuştur. Özellikle mikroçip üretimindeki yavaşlama, otomotiv ve elektronik ürünlerde küresel ölçekte arz kıtlığına neden olmuş ve fiyatların hızla yükselmesini tetiklemiştir (Baldwin ve Tomiura, 2020: 302).

Lojistik alanında yaşanan konteyner kıtlığı ve navlun fiyatlarındaki artış da, üretim maliyetlerini küresel ölçekte yukarı çekmiştir. Örneğin, 2020 sonlarında Şanghay’dan Avrupa’ya gönderilen bir konteynerin navlun ücreti %300’ün üzerinde artmıştır. Ayrıca, birçok

ülkenin kritik hammaddelere yönelik ihracat kısıtlamaları uygulaması, girdi maliyetlerini artırarak maliyet enflasyonunu tetiklemiştir (Miroudot, 2020: 11).

Enerji fiyatları da pandemi sürecinde dalgalanmış; ilk etapta talep düşüşüne bağlı olarak gerilese de, sonrasında arz kısıtları ve toparlanan talep nedeniyle tekrar yükselmiştir. Bu durum, özellikle enerjiye bağımlı sektörlerde maliyet enflasyonunu artırıcı yönde etkide bulunmuştur.

Ayrıca, pandeminin ilk dalgasında birçok ülke, kritik önemdeki tıbbi malzemeler, gıda ürünleri ve temel hammaddelere yönelik ihracat kısıtlamaları uygulamıştır. Örneğin, Hindistan, 2020 yılında parasetamol ve hidroksiklorokin gibi ilaçların ihracatını durdururken; Rusya, aynı yıl içinde bazı tahıl ürünlerinin ihracatını geçici olarak sınırlamıştır. Bu tür önlemler, küresel arz zincirlerini daha da kırılgan hale getirmiştir (Evenett, 2020: 18). Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre, Mart-Haziran 2020 döneminde toplamda 80'den fazla ülke, pandemi gerekçesiyle çeşitli mallara yönelik ticaret kısıtlamaları getirmiştir (WTO, 2020: 5). Bu korumacı eğilimler, arz yönlü şokların derinleşmesine ve uluslararası fiyat seviyelerinin artmasına katkı sağlamıştır.

Brookings Institution tarafından yayımlanan bir çalışmada, COVID-19 pandemisinin başlangıcında yaşanan tedarik zinciri bozulmaları, üretim kesintileri ve lojistik darboğazlarının kısa vadeli arz kısıtlarına ve bu doğrultuda fiyat artışlarına neden olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, özellikle enerji, otomotiv, elektronik ve gıda gibi sektörlerdeki maliyet artışlarının nihai tüketici fiyatlarına doğrudan yansıdığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca, bu arz şoklarının merkez bankaları tarafından geleneksel talep yönlü araçlarla kontrol altına alınmasının güç olduğu ve politika yapıcılarının bu dönemde daha geniş bir politika setine ihtiyaç duydukları ifade edilmiştir (Ball, Leigh ve Mishra, 2022: 4).

Talep Yönlü Şoklar

Covid-19 sürecinde küresel çapta uygulanan genişleyici maliye ve para politikaları, hane halkı gelirlerinin desteklenmesi yoluyla tüketici talebinde ani artışlara neden olmuştur.

Özellikle gelişmiş ülkelerde hükümetler, ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasıyla birlikte bireylerin harcanabilir gelirlerini korumak amacıyla doğrudan nakit transferleri, işsizlik ödeneği artırımları ve çeşitli kredi kolaylıkları gibi politikaları devreye sokmuştur. Bu durum, özellikle konut, otomotiv ve elektronik gibi dayanıklı tüketim mallarına yönelik talebi kısa sürede yükseltmiş ve enflasyonist baskıları artırmıştır (Coibion vd., 2020: 21).

ABD’de 2020 yılı Mart ayında yürürlüğe giren CARES Act kapsamında, kişi başı 1200 USD’ye kadar doğrudan yardım yapılmış, bu durum perakende satışlarda ani bir sıçramaya yol açmıştır. Benzer şekilde Almanya, Fransa ve Japonya gibi ülkelerde de benzer teşvik paketleri uygulanmış ve pandeminin ilk dalgasından itibaren tüketici harcamalarında hızlı toparlanmalar gözlenmiştir (OECD, 2021: 9).

Talep tarafında yaşanan bu genişleme, özellikle arzın pandemi nedeniyle daraldığı sektörlerde fiyatların hızla yükselmesine neden olmuş, bu da enflasyonun temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca pandeminin neden olduğu belirsizlik ortamı, birçok tüketiciyi stoklama davranışına yönlendirmiş ve bu da talep-temelli fiyat artışlarını pekiştirmiştir. Bu durum özellikle temel gıda ürünleri, temizlik malzemeleri ve hijyen ürünlerinde rafların hızla boşalmasına yol açmış, bazı ülkelerde geçici arz kısıtları yaratmıştır. Akademik literatürde, bu dönemde tüketici davranışlarında gözlenen 'ihtiyat amaçlı talep artışı' ve 'panik satın alma' eğilimleri, enflasyonun geçici dalgalanmalarını açıklayan faktörler arasında sayılmaktadır (Sim vd., 2020: 6). Özellikle Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallık’ta yapılan tüketici anketleri, hane halklarının bu süreçte gıda ve hijyen ürünleri stoklama davranışı gösterdiğini ortaya koymuştur (Keane ve Neal, 2021: 214). Talep yönlü şokların etkisi, sadece tüketici tarafında değil; kamu harcamaları ve genişleyen merkez bankası bilançoları aracılığıyla toplam talep düzeyinde de belirgin şekilde hissedilmiştir (Gagnon, 2021: 5). Ayrıca, merkez bankalarının pandemi sürecinde uyguladığı düşük faiz politikaları ve geniş çaplı varlık alım programları da piyasadaki likiditeyi önemli ölçüde artırmıştır. ABD Merkez Bankası (Fed) ve Avrupa Merkez

Bankası (ECB) gibi kurumlar, para arzını artırarak borçlanma maliyetlerini azaltmış ve kredi hacmini genişletmiştir (BIS, 2021: 12). Bu parasal genişleme, özellikle konut ve borsa gibi varlık piyasalarında fiyat artışlarını tetiklemiş, tüketicilerin harcama eğilimlerini etkileyerek talep yönlü enflasyonu desteklemiştir. Ayrıca, pandemide hizmet sektörünün kısıtlanması nedeniyle hane halkı harcamaları büyük ölçüde mal sektörüne kaymış, bu da dayanıklı tüketim mallarında enflasyonu artıran bir başka dinamik olarak öne çıkmıştır (ECB, 2022: 19).

Son olarak, pandemi sürecinde enflasyon beklentilerinin artması da tüketici davranışlarını şekillendirmiştir. Hane halkları, ileride daha yüksek fiyatlarla karşılaşacaklarını öngörerek tüketimlerini öne çekmiş ve bu da talebin yükselmesine neden olmuştur. Bu davranış biçimi, beklentilerin enflasyon yaratmadaki rolünü ortaya koymakta ve merkez bankalarının iletişim stratejilerinin önemini bir kez daha göstermektedir (Coibion vd., 2021: 7).

COVID-19 SONRASI KÜRESEL ENFLASYON EĞİLİMLERİ

Pandeminin akut etkilerinin hafiflemesiyle birlikte, birçok ekonomide üretim yeniden canlanmaya başlamış; ancak bu toparlanma süreci yeni enflasyonist baskılarla eşzamanlı olarak gelişmiştir. Özellikle gelişmiş ekonomilerde 2021 yılı itibarıyla talep yönlü canlanma, pandemi süresince daralan arzla karşılaştığında fiyat seviyelerinde hızlı yükselişler gözlenmiştir.

Enerji fiyatlarında yaşanan artış, bu dönemin en dikkat çeken gelişmelerinden biridir. 2021 yılı sonu itibarıyla Brent petrol fiyatı 85 dolar seviyelerine ulaşmış, doğal gaz ve elektrik fiyatlarında da benzeri artışlar yaşanmıştır. Bu durum hem üretim maliyetlerini hem de tüketici fiyatlarını doğrudan etkilemiştir (IEA, 2022: 10). Aynı şekilde, tarımsal emtia ve gıda fiyatlarında da küresel çapta artış gözlenmiş; bu durum özellikle düşük gelirli hane halklarını orantısız biçimde etkilemiştir (FAO, 2022: 7).

2022 yılı başında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, bu enflasyonist süreci daha da derinleştirmiştir. İki ülke dünya tahıl ve enerji piyasalarında önemli aktörler olduğu için, savaş

nedeniyle tedarik zincirlerinin daha da sekteye uğraması, enerji ve gıda fiyatlarında ek baskılar yaratmıştır (IMF, 2022: 3). Avrupa ülkeleri, başta doğalgaz olmak üzere enerji kaynaklarında yaşanan arz şoklarına karşı çeşitli sübvansiyon politikaları ve fiyat tavanları uygulamak zorunda kalmıştır.

Buna karşılık merkez bankaları, enflasyonla mücadele amacıyla 2022 itibarıyla faiz artırımlarına yönelmişlerdir. ABD Merkez Bankası (Fed) ve Avrupa Merkez Bankası (ECB), faiz oranlarını agresif şekilde artırarak para arzını daraltmayı ve enflasyonist baskıları azaltmayı hedeflemiştir. Ancak bu politika değişikliği, bazı ülkelerde ekonomik yavaşlamaya yol açmış ve stagflasyon riski yeniden gündeme gelmiştir (BIS, 2023: 14).

Gelişmekte olan ülkeler ise bu süreçte dışa bağımlı yapıları nedeniyle daha kırılgan bir seyir izlemiş; kur baskıları ve sermaye çıkışları nedeniyle enflasyon oranları gelişmiş ülkelere kıyasla daha yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir. 2023 yılında Türkiye, Arjantin ve Nijerya gibi ülkelerde çift haneli enflasyon oranları gözlemlenmiş, merkez bankaları döviz rezervlerini korumak adına çeşitli müdahalelerde bulunmuşlardır.

Genel olarak pandemi sonrası dönemde enflasyonun karakteri, arz yönlü şokların sürmesi, enerji ve gıda fiyatlarındaki yüksek seyir, jeopolitik belirsizlikler ve merkez bankası politikalarının zamanlaması gibi çoklu faktörlerin birleşiminden oluşmuştur.

ÖNCEKİ KÜRESEL KRİZLERLE KARŞILAŞTIRMA

Covid-19 pandemisi, tarihsel açıdan incelendiğinde 2008 Küresel Finansal Krizi ve 1970'lerdeki Petrol Krizleri gibi büyük ekonomik dalgalanmalarla karşılaştırılabilecek ölçekte bir etkiye sahiptir. Ancak bu krizlerden ayrılan özgün yapısal özelliklere de sahiptir.

2008 Küresel Finansal Krizi ile Karşılaştırma

2008 Küresel Finansal Krizi, ABD konut piyasasında başlayan ve küresel finansal sistemin çöküşüne yol açan bir krizdi. Bu süreçte yaşanan banka iflasları, likidite krizleri ve kredi

daralmaları, finansal sektörde başlayan şokların reel sektöre yayılmasına neden olmuştur. Talep yönlü bir daralma ile karakterize edilen bu kriz döneminde, enflasyon oranları görece düşük kalmıştır. Öte yandan, Covid-19 pandemisi doğrudan reel sektörde başlamış ve hizmet sektörleri başta olmak üzere arz zincirlerinde ani duruşlar meydana getirmiştir (Reinhart ve Rogoff, 2009: 226).

2008 krizine yanıt olarak merkez bankaları, özellikle Fed ve ECB, geniş çaplı likidite sağlama politikalarına yönelmiş ve faiz oranlarını hızla düşürmüştür. Ancak bu müdahaleler birkaç ay içinde ve kademeli biçimde uygulanmıştır. Covid-19 sürecinde ise bu tür müdahaleler hem çok daha hızlı hem de çok daha kapsamlı olarak hayata geçirilmiş; aynı anda maliye politikalarıyla da desteklenmiştir. Bu durum, Covid-19'un küresel enflasyon üzerindeki etkilerinin daha keskin ve yaygın olmasına yol açmıştır (BIS, 2021: 9).

1970'ler Petrol Krizleri ile Karşılaştırma

1973 ve 1979'daki Petrol Krizleri, OPEC ülkelerinin arzı kısıtlaması sonucu enerji fiyatlarında ani artışlar yaşanmasına ve buna bağlı olarak enflasyonun yükselmesine neden olmuştur. Bu dönemlerde yüksek enflasyon düşük büyüme ile birlikte görülmüş, ekonomiler stagflasyonla karşı karşıya kalmıştır. Covid-19 pandemisi sonrasında da benzer bir yapı gözlemlenmiş, özellikle enerji ve gıda fiyatlarının yükselmesi stagflasyon riskini yeniden gündeme getirmiştir (Hamilton, 1983: 35).

Ancak Covid-19'un yol açtığı arz şokları yalnızca enerji sektörüyle sınırlı kalmamış; gıda, teknoloji, ilaç, sağlık ekipmanları gibi çok daha geniş sektörleri etkilemiştir. Pandemi dönemindeki arz kısıtlarının etkisi daha yaygın ve çok boyutlu olmuş; küresel tedarik zincirlerinin kırılması ve lojistik sektöründeki darboğazlar bu süreci derinleştirmiştir.

Covid-19'un Benzersizliği

Covid-19, aynı anda hem arz hem de talep yönlü şokları barındıran nadir ve karmaşık krizlerden biridir. Önceki küresel krizler incelendiğinde, genellikle ya talep daralması ya da arz

yönlü bir çok ön plana çıkmıştır. Örneğin 2008 Küresel Finansal Krizi'nde esas sorun, finansal sistemin çöküşüyle birlikte talebin sert biçimde daralmasıyken; 1970'lerdeki Petrol Krizleri, OPEC'in üretimi sınırlaması sonucu enerji arzında yaşanan ani daralmayla birlikte fiyatların artması ve stagflasyon olgusunu tetiklemiştir. Oysa Covid-19 pandemisi, arz ve talep cephelerinde aynı anda ve karşılıklı etkileşim içinde ortaya çıkan çok boyutlu şokları içermektedir. Salgınla birlikte üretim tesislerinin kapanması, iş gücü arzında yaşanan aksaklıklar, tedarik zincirlerinin kopması gibi arz yönlü faktörler, enerji, gıda, teknoloji ve sağlık ürünlerinde ciddi fiyat artışlarını tetiklemiştir. Aynı dönemde hükümetlerin uyguladığı doğrudan gelir transferleri, düşük faiz oranları, genişlemeci maliye politikaları ve tüketicilerin değişen öncelikleri talep yönünde ani ve büyük bir artış yaratmış; özellikle dayanıklı tüketim malları, konut ve dijital hizmetlerde talep patlaması yaşanmıştır. Bu eşzamanlı ve etkileşimli şoklar, enflasyonun hem kaynağını hem de yayılma biçimini klasik kriz şemalarının dışına çıkarmış, çok katmanlı ve dirençli bir enflasyonist baskı doğurmuştur.

Bununla birlikte, Covid-19'un ekonomi üzerindeki etkileri sadece makroekonomik göstergelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal düzeyde derin dönüşümlere neden olmuştur. Pandeminin yol açtığı sağlık tehditleri, birçok ülkede katı kapanma önlemlerinin uygulanmasını zorunlu kılmış; bu durum hem arzı hem de talebi baskılayarak benzersiz bir çift yönlü kriz dinamiği yaratmıştır. Okulların kapanması, uzaktan eğitimin yaygınlaşması, evden çalışmanın norm haline gelmesi ve dijital altyapıların kullanımının hızla artması gibi gelişmeler, tüketici davranışlarını köklü şekilde dönüştürmüştür. Harcama kalemlerinde gıda, temizlik, hijyen ürünleri ve dijital hizmetler öne çıkarken; seyahat, eğlence ve hizmet sektörleri büyük darbe almıştır. Bu davranış değişiklikleri, enflasyonun bileşimini de farklılaştırmış; çekirdek enflasyon ile manşet enflasyon arasındaki makas zamanla açılmıştır. Ayrıca, pandeminin başında gözlenen panik alımları, stok yapma eğilimleri ve fiyat

beklentilerinin hızla bozulması, tüketici güveni ile enflasyon beklentileri arasında yeni bir ilişki dinamiği doğurmuştur.

Bu süreçte hükümetler ve merkez bankaları, alışılmışın dışında politika araçlarına yönelmişlerdir. 2008 krizinde olduğu gibi yalnızca finansal sistemin kurtarılmasına odaklanmak yerine, pandemi döneminde daha kapsamlı ve doğrudan müdahaleler gerçekleştirilmiş; temel gelir desteği programları, kısa çalışma ödenekleri, vergi indirimleri, faizsiz krediler ve varlık alım programları gibi çok sayıda politika aracı aynı anda devreye sokulmuştur. Merkez bankalarının bilanço genişlemeleri rekor seviyelere ulaşmış, faiz oranları tarihi düşük seviyelere çekilmiştir. Bu eşzamanlı ve geniş kapsamlı müdahaleler, kısa vadede ekonomik çöküşü önlemiş olsa da uzun vadede enflasyonist baskıların temelini oluşturmuştur. Parasal genişleme ve düşük faiz politikalarının sürdürülebilirliği sorgulanırken, birçok ekonomide enflasyon hedeflemesi rejimi ciddi bir sınavla karşı karşıya kalmıştır.

Covid-19'un benzersizliği aynı zamanda küresel ölçekte senkronize bir kriz yapısı göstermesinden de kaynaklanmaktadır. Önceki krizlerde farklı bölgeler farklı zamanlarda etkilenmişken, bu pandemi neredeyse tüm ülkelerde aynı zaman diliminde ekonomik faaliyetleri durdurmuş, ticaret akışlarını kesintiye uğratmış ve küresel tedarik sistemlerini ciddi biçimde zedelemiştir. Bu durum, ülkelerin kendi iç dinamikleriyle sınırlı kalmayıp karşılıklı bağımlılık ilişkileri üzerinden daha geniş ölçekli etkiler yaratmasına neden olmuştur. Örneğin Çin'deki bir üretim kesintisi, kısa süre içinde Avrupa ve ABD'deki perakende piyasalarında arz eksikliği ve fiyat artışları olarak yansımıştır. Bu tür çok katmanlı bağlantılar, küresel arz zincirlerinin yeniden yapılandırılması gereğini gündeme getirmiştir.

Sonuç olarak, Covid-19'un enflasyon üzerindeki etkileri tarihsel krizlerle belirli açılardan benzerlikler taşısa da; kapsamı, eşzamanlılığı, politika tepkilerinin ölçeği ve hızının yüksekliği ile benzersiz bir yapıya sahiptir. Bu kriz yalnızca fiyat seviyelerinde geçici sapmalar yaratmamış, aynı zamanda küresel ekonomi politikalarının yönünü ve araçlarını da

dönüştürmüştür. Dolayısıyla pandemi, makroekonomik kırılganlıkların ötesinde, yapısal reform ihtiyacını da görünür kılarak kalıcı değişimlerin kapısını aralamıştır. Bu yönüyle, Covid-19 krizi klasik kriz tipolojilerinin yeniden değerlendirilmesi ve enflasyon dinamiklerinin çok boyutlu analiz edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

GELECEĞE YÖNELİK PROJEKSİYONLAR

Küresel enflasyonun geleceğine dair projeksiyonlar, pandemi sonrası değişen ekonomik dinamikler ve merkez bankalarının uyguladığı politikalar çerçevesinde şekillenmektedir. Pandemi süresince yaşanan arz ve talep şoklarının ardından dünya genelinde uygulanan genişlemeci para ve maliye politikalarının etkileri, 2023 yılına kadar yüksek enflasyon oranlarıyla kendini göstermiştir. 2024 itibarıyla ise birçok gelişmiş ülkede enflasyon oranlarında düşüş gözlenmekle birlikte, gelişmekte olan ülkelere fiyat artışları dalgali bir seyir izlemeye devam etmektedir. Küresel ölçekte enerji geçişi, tedarik zinciri yeniden yapılanmaları ve dijital dönüşüm gibi yapısal faktörlerin de uzun vadede enflasyon dinamiklerini etkileyebileceği öngörülmektedir.

Küresel Enflasyon Tahminleri

IMF'nin 2024 Ekim Raporu'na göre, küresel enflasyonun 2025 yılında gelişmiş ekonomilerde ortalama %2,6 seviyesinde, gelişmekte olan ekonomilerde ise %6,4 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir (IMF, 2024: 7). ABD Merkez Bankası (Fed) ve Avrupa Merkez Bankası (ECB) gibi büyük merkez bankalarının para politikalarındaki normalleşme süreci, gelişmiş ülkelere fiyat istikrarına katkı sağlamaktadır. Ancak enerji fiyatlarındaki volatilité, jeopolitik riskler ve iklim değişikliğine bağlı arz şokları, tahminlerde belirsizlik yaratmaktadır.

Bölgesel bazda bakıldığında, Avrupa bölgesinde enflasyonun 2025 yılında %2 civarına gerilemesi öngörülmürken, Latin Amerika ve Sahra Altı Afrika gibi bölgelerde yüksek enflasyon oranlarının sürmesi beklenmektedir. Türkiye gibi yüksek enflasyon geçmişine sahip gelişmekte

olan ülkelerde ise enflasyonun %30'lar düzeyinde seyretmesi öngörülmektedir (OECD, 2024: 11).

Uzun vadede, yapay zekâ destekli üretim modellerinin verimliliği artırarak maliyetleri düşürmesi ve yeşil dönüşüm politikalarının enerji maliyetlerinde yapısal değişiklikler yaratması, küresel enflasyonun genel seyrini belirleyecek önemli etkenler arasında yer almaktadır. Ancak bu dönüşümlerin etkisi kısa vadede sınırlı kalmakta, orta ve uzun vadede belirleyici rol oynamaktadır (BIS, 2023: 14).

Merkez Bankası Politikaları ve Faiz Dinamikleri

Merkez bankalarının faiz artırımlarına devam edip etmeyeceği, enflasyonun orta vadeli görünümünü doğrudan etkileyecektir. 2022–2023 yıllarında ABD Merkez Bankası (Fed) ve Avrupa Merkez Bankası (ECB), enflasyonla mücadele amacıyla politika faizlerini agresif biçimde artırarak para arzını daraltmayı hedeflemiştir. Örneğin, Fed politika faizini Mart 2022'den itibaren art arda artırarak bir yıl içinde %0.25 seviyesinden %5'in üzerine çıkarmıştır. ECB ise Temmuz 2022'de faiz artış döngüsüne başlayarak 2023 ortasında mevduat faizini %4 seviyesine yükseltmiştir (ECB, 2023: 4; Fed, 2023: 6).

Bu sıkı para politikaları, başta konut ve otomobil kredileri olmak üzere kredi faiz oranlarını belirgin şekilde artırmış; tüketim ve yatırım harcamalarında yavaşlamaya yol açmıştır. Örneğin, ABD'de 30 yıllık konut kredisi faiz oranları 2021 ortasında %3 civarındayken, 2023 yılı sonlarına doğru %7 seviyesine kadar yükselmiştir. Bu durum, mortgage piyasasında yavaşlamaya ve konut talebinde düşüşe neden olmuştur (FRED, 2023: 9). Benzer şekilde, Euro Bölgesi'nde tüketici kredilerine olan talep azalmış ve özel sektör yatırımlarında daralma yaşanmıştır.

Bu yüksek faiz ortamı, kısa vadede talep daraltıcı etkiler göstererek enflasyonu sınırlamayı amaçlasa da aynı zamanda ekonomik büyümeyi baskılayıcı etkiler doğurmuştur. 2023 yılının ikinci çeyreğinde Almanya'da GSYİH üst üste iki dönem daralarak teknik resesyon sinyali

vermiştir (Destatis, 2023: 2). Bu gelişmeler, merkez bankalarının kararlarını daha temkinli hale getirmiştir. Bazı iktisatçılar, mevcut sıkılaştırma döngüsünün uzun vadede stagflasyon riskini artırabileceği yönünde uyarılarda bulunmaktadır. Stagflasyon, aynı anda yüksek enflasyon ile düşük büyüme veya işsizlik oranlarının birlikte görülmesiyle tanımlanır ve bu tür bir ikilem, para politikası açısından ciddi zorluklar doğurur (BIS, 2023: 14).

Ayrıca, yüksek faiz ortamının gelişmekte olan ekonomiler üzerindeki etkileri de kayda değerdir. ABD ve Avrupa’da artan faizler, bu ülkelere sermaye akışını hızlandırarak gelişmekte olan piyasalardan çıkışlara neden olmuş; bu durum yerel para birimleri üzerinde baskı yaratmış ve ithal ürünlerin fiyatlarını artırarak enflasyonu körüklemiştir. Örneğin, Türkiye’de 2023 yılı boyunca yaşanan döviz kuru dalgalanmaları, ithalat maliyetlerinin artmasına ve enflasyonun çift hanelerde kalmasına neden olmuştur (CBRT, 2023: 8).

2025 yılı itibarıyla birçok merkez bankası, enflasyonla mücadelede sıkı para politikalarını sürdürmektedir. Ancak, bazı gelişmiş ekonomilerde enflasyonun hedef seviyelere yaklaşmasıyla birlikte faiz oranlarında sınırlı indirimler gündeme gelmiştir. Örneğin, Avrupa Merkez Bankası (ECB), 2025’in ilk çeyreğinde politika faizini 25 baz puan düşürerek %3,75 seviyesine çekmiştir. Benzer şekilde, ABD Merkez Bankası (Fed) de faiz oranlarını %4,5 seviyesinde sabit tutarak enflasyon ve büyüme arasındaki dengeyi gözetmektedir.

Sonuç olarak, merkez bankalarının sıkı para politikaları aracılığıyla enflasyonla mücadele stratejileri kısa vadede talep üzerinde baskı yaratırken; uzun vadede büyüme performansı, iş gücü piyasası ve finansal istikrar açısından dikkatle izlenmesi gereken riskleri de beraberinde getirmektedir.

Yapısal Reformlar ve Dijital Dönüşüm

Pandemi süreci, birçok ülkeyi ekonomik kırılganlıklarını gözden geçirmeye ve yapısal reformları hızlandırmaya yöneltmiştir. Dünya Bankası’nın 2023 raporuna göre, Covid-19 sonrası birçok gelişmekte olan ülke, kamu maliyesi yönetimini güçlendirmek ve sosyal koruma

sistemlerini daha kapsayıcı hâle getirmek amacıyla reform paketleri uygulamaya koymuştur. Örneğin, Endonezya'da vergi tabanının genişletilmesi ve dolaylı vergilerin sadeleştirilmesiyle gelir idaresi güçlendirilmiştir. Aynı şekilde, Brezilya'da sosyal yardım programlarının dijitalleştirilmesi ve hedefleme mekanizmalarının geliştirilmesi yoluyla yoksul hane halklarına yönelik destek artırılmıştır.

Yapısal reformlar, enflasyon üzerinde doğrudan olmasa da orta ve uzun vadede dolaylı etkiler yaratmaktadır. Vergi sisteminin basitleştirilmesi, kayıt dışı ekonominin azaltılması ve kamu harcamalarının etkinliğinin artırılması gibi adımlar, mali disiplini güçlendirerek fiyat istikrarına katkı sağlayabilir. Örneğin, Romanya'da kamu maliyesinin şeffaflaştırılması ve performans esaslı bütçeleme uygulamaları ile kamu harcamalarında rasyonelleşme sağlanmıştır. Bu tür reformlar, kamu açıklarının kontrol altında tutulmasına ve enflasyon beklentilerinin çıpalanmasına yardımcı olmaktadır (World Bank, 2023: 21).

Dijital dönüşüm ise pandemiyle birlikte hız kazanmış, uzaktan çalışma, dijital ödeme sistemleri ve e-ticaret gibi alanlar ekonomik yapıların kalıcı bir parçası hâline gelmiştir. Dijitalleşmenin üretkenliği artırma potansiyeli, maliyetlerin düşmesine ve fiyat istikrarının sağlanmasına katkı sunabilir. Örneğin, dijital tedarik zinciri yönetimi ve yapay zekâ destekli stok kontrol sistemleri, arz-talep dengesini daha verimli biçimde yönetmeye olanak sağlar (McKinsey Global Institute, 2022: 33).

Ancak dijital dönüşüm aynı zamanda dijital uçurum, veri güvenliği ve iş gücü dönüşümü gibi yeni sorunları da gündeme getirmiştir. Bu nedenle, dijital politikaların enflasyon üzerindeki etkisinin olumlu yönde sürdürülebilmesi için kapsayıcı ve regüle edilmiş bir çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır.

Enerji Dönüşümü ve Sürdürülebilirlik Politikaları

Enerji dönüşümü, Covid-19 sonrasında ivme kazanan önemli yapısal değişim alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Karbon emisyonlarını azaltma hedefiyle başlatılan yeşil enerji

politikaları, uzun vadede küresel enflasyon üzerinde çift yönlü etkiler yaratmaktadır. Bir yandan, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş maliyetleri kısa vadede enerji fiyatlarını artırarak enflasyonist baskı oluşturabilirken, diğer yandan uzun vadede arz güvenliğini artırarak maliyetleri düşürme potansiyeline sahiptir (IEA, 2023: 19).

Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakat kapsamında uygulamaya koyduğu karbon vergileri ve emisyon ticaret sistemleri, enerji yoğun sektörlerde maliyet artışlarına yol açmış, bu durum da üretim maliyetlerinin genel fiyat seviyelerine yansımaya neden olmuştur. Aynı şekilde, ABD'de uygulanan "Inflation Reduction Act" yasası ile yenilenebilir enerji yatırımlarına teşvikler sağlanarak orta vadede enerji üretim maliyetlerinin düşürülmesi amaçlanmıştır (U.S. Department of the Treasury, 2023: 12).

Gelişmekte olan ülkelerde ise bu dönüşüm daha kırılgan seyretmekte, fosil yakıtlara bağımlılığın sürmesi fiyat dalgalanmalarına açık bir yapı yaratmaktadır. Özellikle 2022'de yaşanan Rusya-Ukrayna savaşı sonrası doğal gaz ve petrol fiyatlarındaki artışlar, enerji ithalatçısı ülkelerde enflasyonu tetiklemiş ve sürdürülebilir enerji politikalarının önemini yeniden gündeme getirmiştir (IMF, 2023: 28).

Sürdürülebilirlik politikaları kapsamında karbon ayak izinin azaltılması, döngüsel ekonomi uygulamaları ve yeşil finansman mekanizmaları da fiyat istikrarına dolaylı katkılar sunabilecek alanlardır. Ancak bu politikaların enflasyon üzerindeki etkisinin pozitif mi negatif mi olacağı, büyük ölçüde uygulama kapsamı ve zamana bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Küresel Ticaret ve Tedarik Zincirleri

Pandemiyle birlikte ülkeler, tedarik zincirlerini çeşitlendirme ve coğrafi olarak yakınlaştırma (nearshoring) stratejilerine yönelmiştir. Bu yaklaşım, küresel arz şoklarının etkisini azaltabilir. Ancak aynı zamanda üretim maliyetlerini artıran korumacı eğilimlerin güçlenmesi, küresel ticaretin yeniden şekillenmesine ve fiyat oluşumlarının değişmesine neden olabilir (World Bank, 2023: 9).

Sonuç olarak, Covid-19 sonrası döneme ilişkin enflasyon projeksiyonları çok boyutlu ve belirsizlik içeren senaryolara dayanmaktadır. Enflasyonun kalıcı mı yoksa geçici mi olacağı; para politikası koordinasyonu, yapısal reformlar ve küresel iş birliği düzeyine bağlı olarak şekillenecektir. Uluslararası Para Fonu (IMF), 2024 yılında küresel enflasyonun ortalama %5.8 seviyesinde gerçekleşeceğini öngörmektedir. Ancak bu projeksiyon, özellikle jeopolitik belirsizliklerin, arz zinciri kırılganlıklarının ve enerji maliyetlerinin yeniden artışa geçmeyeceği varsayımına dayanmaktadır (IMF, 2023: 6).

OECD'nin 2023 yılı raporuna göre, gelişmiş ülkelerde sıkı para politikalarının etkisiyle enflasyonun 2025'e kadar kademeli olarak %2–3 seviyelerine gerilemesi beklenmektedir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde, döviz kuru oynaklıkları ve gıda fiyatlarındaki istikrarsızlık nedeniyle enflasyonun yüksek kalmaya devam edeceği tahmin edilmektedir (OECD, 2023: 11).

Merkez bankalarının faiz artırımı döngülerine devam edip etmeyeceği, bu projeksiyonlarda belirleyici olacaktır. 2022–2023 yıllarında Fed ve ECB gibi büyük merkez bankaları, politika faizlerini agresif biçimde artırarak talep daraltıcı önlemler almıştır. Ancak bu politikaların süresi, etkisi ve yan etkileri konusunda akademik tartışmalar devam etmektedir. Uzun süreli yüksek faiz ortamının büyümeyi baskılayarak stagflasyon riskini artırabileceği yönünde uyarılar da yapılmaktadır (BIS, 2023: 14).

Bunun yanında, yeşil dönüşüm, dijitalleşme ve üretim teknolojilerinde yaşanacak yapısal değişimlerin, orta vadede arz yönlü maliyetleri azaltarak dezenflasyonist etkiler yaratması beklenmektedir. Örneğin, yenilenebilir enerji yatırımlarının artması, enerji maliyetlerini düşürerek enflasyonun enerji bileşeninde istikrar sağlayabilir. Ayrıca, tedarik zinciri coğrafyalarının çeşitlendirilmesi ve yakın coğrafi tedarik (nearshoring) stratejileri, küresel arz kırılganlıklarını azaltabilir (World Bank, 2023: 9).

Sonuç olarak, Covid-19 sonrası döneme ilişkin enflasyon projeksiyonları belirsizlikler taşımaktadır. Enflasyonun kalıcı mı yoksa geçici mi olacağı; jeopolitik istikrar, para politikası uyumu ve yapısal reformların başarısına bağlı olarak şekillenecektir.

SONUÇ

Covid-19 pandemisi, küresel ekonomide hem arz hem de talep yönlü büyük şoklara neden olarak enflasyonist baskıları derinleştirmiştir. Pandemi öncesi dönemde göreceli olarak istikrarlı seyreden fiyat seviyeleri, özellikle 2020 sonrası dönemde küresel çapta belirgin artışlar göstermiştir. Tedarik zincirlerinde yaşanan kırılmalar, enerji ve gıda fiyatlarındaki oynaklık, genişlemeci maliye ve para politikaları ile tüketici davranışlarında gözlemlenen radikal değişiklikler bu sürecin temel belirleyicileri olmuştur. Pandemi, yalnızca geçici fiyat artışlarına yol açan bir kriz olmanın ötesine geçerek, küresel ekonomik yönetişimde uzun vadeli ve çok boyutlu dönüşümleri tetiklemiştir.

Bu çalışmada, Covid-19'un enflasyon üzerindeki etkileri tarihsel krizlerle karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve sürecin benzersiz doğası çok yönlü şekilde analiz edilmiştir. Özellikle stagflasyon riski, pandemi sonrası dönemde yeniden gündeme gelmiş; merkez bankalarının politika setlerinde fiyat istikrarı ile büyüme arasındaki hassas denge yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca, yeşil dönüşüm politikaları, dijitalleşme, yapısal reform girişimleri ve bölgesel tedarik zinciri stratejileri gibi uzun vadeli faktörlerin, küresel enflasyonun seyrini doğrudan etkileyen değişkenler olduğu ortaya konmuştur. Bu çerçevede pandemi, sadece ekonomik dengeleri değil, aynı zamanda politika yapıcılarının bakış açılarını ve önceliklerini de dönüştürmüştür.

Pandemi sonrası dönemde merkez bankalarının faiz politikaları ile maliye politikalarının koordinasyonu, küresel düzeyde fiyat istikrarını sağlama çabalarında belirleyici bir rol oynamaya devam etmektedir. Ancak bu süreçte gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler

arasında ciddi bir asimetri gözlemlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde parasal sıkılaştırma politikaları enflasyonu kontrol altına alırken, gelişmekte olan ekonomilerde kur oynaklığı, sermaye çıkışları ve yüksek dışa bağımlılık nedeniyle enflasyonist baskılar sürmektedir. Bu durum, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda küresel politika senkronizasyonunun ne kadar hayati olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Bu bağlamda çalışmanın temel bulguları, politika yapıcılara üç düzlemde önemli öneriler ortaya konabilir. Öncelikle kısa vadeli politika önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Arz şoklarının etkisini azaltmaya yönelik olarak stratejik ürünlerde (gıda, enerji, ilaç vb.) ulusal stok yönetim sistemlerinin güçlendirilmesi,
- Tedarik zincirlerinde coğrafi çeşitlilik ve nearshoring stratejilerinin hayata geçirilmesi,
- Hane halkı üzerindeki yükü azaltmak için hedeflenmiş mali desteklerin yüksek enflasyon dönemlerinde kısa vadeli bir politika aracı olarak yeniden tasarlanması.

Orta vadeli politika önerileri ise şu şekilde özetlenebilir:

- Merkez bankalarının enflasyon beklentilerini yönetme kabiliyeti artırılmalı, iletişim stratejileri güçlendirilmelidir.
- Enerji geçişi kapsamında uygulanan yeşil politikaların, kısa vadeli maliyet etkilerine karşı uyum fonları ve sübvansiyonlar ile desteklenmesi gerekmektedir.
- Dijital altyapıların, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, daha hızlı ve kapsayıcı bir şekilde yaygınlaştırılması, maliyet verimliliğini artırarak enflasyonla mücadeleye katkı sağlayabilir.

Son olarak uzun vadeli ve stratejik öneriler şunlardır:

- Küresel ekonomik kırılganlıklara karşı daha dirençli yapılar için uluslararası koordinasyon mekanizmaları güçlendirilmelidir. IMF, OECD ve Dünya Bankası gibi

kurumların, gelişmekte olan ülkelere yönelik finansal destek programları daha esnek ve hızlı hale getirilmelidir.

- Pandemi benzeri çok boyutlu krizlerin etkilerini önceden tespit etmek için erken uyarı sistemleri geliştirilmeli; ekonomik, sağlık ve lojistik göstergeleri bütüncül biçimde değerlendiren modeller oluşturulmalıdır.

Gelecek çalışmalara yönelik olarak ise bu araştırma çeşitli açılardan geliştirilebilir. Öncelikle, bu çalışma büyük ölçüde küresel düzeyde ve makroekonomik çerçevede şekillenmiştir. Ancak ülke bazlı mikro düzey analizlerle, enflasyonun toplumsal dağılım etkisi, gelir grupları üzerindeki farklılaşan etkileri ve sektörel kırılganlıklar gibi daha spesifik boyutlar detaylandırılabilir. Ayrıca, pandeminin fiyatlar üzerindeki etkisi yalnızca enflasyon oranı üzerinden değil; fiyat dalgalanması (volatilité) ve gıda güvenliği, enerji arz güvenliği, sosyal eşitsizlikler gibi çok boyutlu etkiler açısından da analiz edilebilir.

Çalışmada, ağırlıklı olarak iktisadi göstergelere odaklanılmıştır. Pandemi sürecinde siyasal karar alma mekanizmalarının, kamuoyunun beklentilerinin ve medya etkisinin de enflasyon beklentilerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu bakımdan gelecek çalışmalarda bu tür davranışsal iktisat perspektifleri, kamuoyu psikolojisi ve kriz iletişimi gibi alanlar da çalışmalar yapılarak, farklı bir analiz yapılabilir.

Sonuç olarak, Covid-19 kaynaklı küresel enflasyon dalgası, sadece kısa vadeli makroekonomik dengesizlikleri değil, aynı zamanda uzun vadeli yapısal kırılganlıkları da görünür kılmıştır. Bu nedenle etkili politika tepkileri, sürdürülebilir yapısal dönüşüm stratejileri ve güçlü uluslararası iş birliği mekanizmaları, yalnızca bu krizin değil, gelecekte ortaya çıkabilecek benzeri çok boyutlu krizlerin de yönetilmesinde kritik bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Baldwin, R., & Tomiura, E. (2020). Thinking ahead about the trade impact of Covid-19. In R. Baldwin & B. W. di Mauro (Eds.), *Economics in the time of Covid-19* (pp. 59–71). Centre for Economic Policy Research.
- Ball, L., Leigh, D., & Mishra, P. (2022). Understanding U.S. inflation during the COVID era. *Brookings Papers on Economic Activity*. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/09/Ball-et-al-Conference-Draft-BPEA-FA22.pdf>, Erişim Tarihi: 17.05.2025.
- Bank for International Settlements. (2021). *Annual economic report*. <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2021e.htm>, Erişim Tarihi: 13.05.2025.
- Bank for International Settlements. (2023). *Annual economic report*. <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2023e.htm>, Erişim Tarihi: 14.05.2025.
- Bernanke, B. S., Gertler, M., & Watson, M. (1997). Systematic monetary policy and the effects of oil price shocks. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1997(1), 91–157.
- Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2013). *Macroeconomics* (6th ed.). Pearson Education.
- Blinder, A. S. (1979). *Economic policy and the great stagflation*. Academic Press.
- Brookings Institution. (2022). *Covid-19 inflation was a supply shock*.
- Central Bank of the Republic of Turkey. (2023). *Inflation report 2023 – III*. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/en/tcmb+en/main+menu/publications/reports/inflation+report/2023/inflation+report+2023+-+iii>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.
- Coibion, O., Gorodnichenko, Y., & Weber, M. (2020). The cost of the Covid-19 crisis: Lockdowns, macroeconomic expectations, and consumer spending (NBER Working Paper No. 27141). National Bureau of Economic Research.

- Coibion, O., Gorodnichenko, Y., & Weber, M. (2021). Fiscal policy and households' inflation expectations: Evidence from a randomized control trial (NBER Working Paper No. 28485). National Bureau of Economic Research.
- Destatis (Federal Statistical Office of Germany). (2023). *Consumer price index*. https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Prices/Consumer-Price-Index/_node.html, Erişim Tarihi: 19.05.2025.
- European Central Bank. (2022). *Inflation and consumer prices*. https://www.ecb.europa.eu/stats/macroeconomic_and_sectoral/hicp/html/index.en.html, Erişim Tarihi: 16.05.2025.
- European Central Bank. (2023). *Macroeconomic projections*. <https://www.ecb.europa.eu/press/projections/html/index.en.html>, Erişim Tarihi: 22.05.2025.
- Evenett, S. J. (2020). Sicken thy neighbour: The initial trade policy response to COVID-19. *The World Economy*, 43(4), 828–839.
- Federal Reserve Board. (2023). *FOMC projection materials, September 20, 2023*. <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/fomcprojtabl20230920.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2025.
- Federal Reserve Economic Data (FRED). (2023). *Consumer price index*. <https://fred.stlouisfed.org/series/CPIAUCNS>, Erişim Tarihi: 08.05.2025.
- Food and Agriculture Organization. (2022). *FAO food price index*. <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>, Erişim Tarihi: 05.05.2025.
- Friedman, M. (1963). *Inflation: Causes and consequences*. Asia Publishing House.
- Gagnon, J. (2021). The 2021–2022 inflation surges and the monetary policy response. *Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/articles/the-2021-2022-inflation-surges-and-the-monetary-policy-response/>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.

- Hamilton, J. D. (1983). Oil and the macroeconomy since World War II. *Journal of Political Economy*, 91(2), 228–248.
- International Energy Agency. (2022). *World energy outlook 2022*. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022>, Erişim Tarihi: 03.05.2025.
- International Energy Agency. (2023). *World energy outlook 2023*. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>, Erişim Tarihi: 08.05.2025.
- International Monetary Fund. (2022). *World economic outlook: October 2022 – Countering the cost-of-living crisis*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.
- International Monetary Fund. (2023). *World economic outlook: April 2023 – A rocky recovery*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.
- International Monetary Fund. (2023). *World economic outlook: October 2023 – Navigating global divergences*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/10/10/world-economic-outlook-october-2023>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.
- International Monetary Fund. (2024). *World economic outlook: October 2024 – Policy pivot, rising threats*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/10/22/world-economic-outlook-october-2024>, Erişim Tarihi: 02.05.2025.
- Keane, M., & Neal, T. (2021). Consumer panic in the Covid-19 pandemic. *Journal of Econometrics*, 220(1), 86–105. <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2020.07.045>
- Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest and money*. Macmillan.
- Krugman, P., & Wells, R. (2018). *Macroeconomics* (5th ed.). Worth Publishers.
- McKinsey Global Institute. (2022). *Inflation: The \$773 billion question*. McKinsey & Company. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/inflation>, Erişim Tarihi: 11.05.2025.

- Miroudot, S. (2020). Reshaping the policy debate on the implications of Covid-19 for global supply chains. *Journal of International Business Policy*, 3(4), 430–442. <https://doi.org/10.1057/s42214-020-00074-6>
- Mishkin, F. S. (2007). *Monetary policy strategy*. MIT Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Inflation (CPI)*. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/inflation-cpi.html>, Erişim Tarihi: 13.05.2025.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Consumer prices, updated: 7 February 2024*. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2024/02/consumer-prices-oecd-updated-7-february-2024.html>, Erişim Tarihi: 14.05.2025.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Consumer prices, updated: 4 December 2024*. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2024/12/consumer-prices-oecd-updated-4-december-2024.html>, Erişim Tarihi: 14.05.2025.
- Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). *This time is different: Eight centuries of financial folly*. Princeton University Press.
- Samuelson, P. A., & Solow, R. M. (1960). Analytical aspects of anti-inflation policy. *American Economic Review*, 50(2), 177–194.
- Sim, J., et al. (2020). *Decomposing supply and demand driven inflation* (Federal Reserve Bank of San Francisco Working Paper 2022-10). <https://www.frbsf.org/research-and-insights/publications/working-papers/2022/10/decomposing-supply-and-demand-driven-inflation>, Erişim Tarihi: 19.05.2025.
- U.S. Department of the Treasury. (2023). *Monthly treasury statement*. <https://home.treasury.gov/data/treasury-statistics/monthly-treasury-statement>

World Bank. (2023). *Inflation, consumer prices (annual %)*.

<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.

World Bank. (2023). *What explains global inflation*.

<https://www.worldbank.org/en/research/brief/global-inflation>, Erişim Tarihi: 18.05.2025.

World Trade Organization. (2020). *Trade set to plunge as Covid-19 pandemic upends global economy*. https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm, Erişim Tarihi: 13.05.2025.